

Hoe kennis van China
naar Europa kwam

De rol van jezuiten en VOC-dienaren,
circa 1680-1795

Illustratie op het omslag:
De productie van zijde in China.

J.-B. Du Halde, *Description de la Chine* (Den Haag 1736),
Bibliotheek Radboud Universiteit Nijmegen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Inleiding	3
Visies en debatten	4
De uitwisseling van kennis tussen China en het Westen - Overzeese organisaties: de Jezuïetenorde en de VOC - Overzeese netwerken	
Het onderzoek	15
Doel - Onderzoeksaspecten van de kennisstroom: vragen en aanpak - Afbakening in tijd en ruimte en invalshoeken - Indeling van het boek - Beschrijving van de gebruikte bronnen	
Hoofdstuk 1	
De Jezuïetenorde, de VOC en kennis over China	25
1.1 Organisatie en positie	25
De Jezuïetenorde - De VOC - Jezuïeten en VOC-dienaren in Macao en Kanton	
1.2 De kennisstroom van China naar Europa	40
Het aanbod van kennis in China - De belangstelling voor kennis in Europa	
1.3 Jezuïeten en VOC-dienaren en kennis over China	48
Jezuïeten en kennis over China - VOC-dienaren en kennis over China - Vragenlijsten en publicaties: een kwantitatieve vergelijking	
Hoofdstuk 2	
Samenwerking en tegenwerking tussen jezuïeten en VOC-dienaren in Azië	63
2.1 Regels en praktijk	65
Jezuïeten en handelaren - VOC-dienaren en missionarissen	
2.2 Betrekkingen in China, India, Kaap de Goede Hoop en Malakka	70
Zuid-Nederlandse jezuïeten en VOC-dienaren in China en India - Geleerde Franse Jezuïeten en VOC-dienaren op Kaap de Goede Hoop en in Malakka	
2.3 Betrekkingen in Batavia	77
Hulp van predikant Sas - Jezuïeten van de Portugese missie: ongestrafte gasten - Franse jezuïeten: de nieuwe vijand	
Conclusie	82
Hoofdstuk 3	
Doorgifte van kennis: jezuïeten en VOC-dienaren in China	85
3.1 Samenwerking tussen jezuïeten en VOC-dienaren: de mogelijkheden	86
Briefverkeer en transport - Het aanbod van vervoermiddelen in Kanton - VOC-schepen als vervoermiddel	

3.2 De logistiek van de jezuïeten en de rol van de VOC, 1685-1725 Het Nederlandse gezantschap naar het hof in Peking, 1685-1686 - De route over land - Franse, Engelse en Oostendse partners - VOC-dienaren in Batavia en de logistiek van de jezuïeten - Doorgifte van kennis: een visuele weergave I	93
3.3 De logistiek van de jezuïeten en de rol van de VOC, 1725-1765 Over land - Franse, Engelse, Oostendse en Zweedse partners - VOC-dienaren en de logistiek van de jezuïeten - Doorgifte van kennis: een visuele weergave II	107
3.4 De logistiek van de jezuïeten en de rol van de VOC, 1765-1795 Over land - Het Franse staatsproject - Engelse en neutrale partners - VOC-dienaren en de logistiek van de jezuïeten - Het Nederlandse gezantschap naar het hof in Peking, 1794-1795 - Doorgifte van kennis: een visuele weergave III	115
Conclusie	129
Hoofdstuk 4	
Netwerken in opkomst, circa 1680-1725	131
4.1 De droom van Leibniz De correspondentie tussen Leibniz en Grimaldi - De correspondentie tussen Leibniz en jezuïeten van de Franse missie - Het netwerk van Witsen	132
4.2 Dentrecolles en Parrenin: van missiewerk naar kennisverzameling Onderhoud van de missie - De toegang tot kennis - De reputatie in de Republiek der Letteren	149
Conclusie	158
Hoofdstuk 5	
Netwerken in bloei, circa 1725-1765	161
5.1 De Franse jezuïeten Parrenin, Gabil en D'Incarville Betrekkingen met Europese geïnteresseerden - De toegang tot kennis	162
5.2 Hallerstein en andere jezuïeten van de Portugese missie Betrekkingen met Europese geïnteresseerden - Nationale rivaliteit? - De toegang tot kennis - Het kwadrant van jonkvrouw Maria Theresia von Fuller-Wellenburg	177
5.3 De beide missies in één academisch netwerk Kennis voor de academie van Sint Petersburg - Kennis voor de Royal Society - De reputatie in de Republiek der Letteren	184
Conclusie	194
Hoofdstuk 6	
Netwerken langs nationale lijnen, circa 1765-1795	195
6.1 In dienst van minister Bertin De Chinese jezuïeten Ko en Yang als nationale vraagbaak - Amiot en Cibot beginnen hun correspondentie met Bertin - De kennisstroom na de opheffing van de Orde - De toegang tot kennis - De missionaris in dienst van de Franse staat - De reputatie in de Republiek der Letteren	196
6.2 VOC-dienaren als verzamelaars Hemmingson en Certon en hun contact met de verzamelaar Royer - Van Braam als zelfstandig	224

verzamelaar - De vragenlijst van het Bataviaasch Genootschap der Kunsten en Wetenschappen - De toegang tot kennis - Van Braam is terug in China, 1790-1795	
Conclusie	239
Samenvatting en conclusies	241
Samenvatting	241
Positionering - Doel - De vraag en de onderzoeksaspecten – De resultaten	
Conclusies	252
Uitwisseling van kennis tussen China en Europa: wederkerigheid en verscheidenheid - De neergang van de ‘overzeese organisatie’ als vehikel van kennis - De opkomst van ‘overzeese netwerken’ - Vehikels van kennis: een vergelijking	
Summary	261
Bijlagen	
Bijlage A De bruikbaarheid van de bronnen	275
Bijlage B Verantwoording van de kwantitatieve analyse	279
Bijlage C De jezuïeten in Kanton en Macao, circa 1690-1790	281
Bijlage D Een indicatie van het aantal Europese schepen in Kanton, circa 1687-1795	287
Gebruikte afkortingen	293
Bronnen en literatuur	293
Ongedrukte bronnen	
Gedrukte bronnen	
Literatuur	
Illustraties	
Tabel 1: Het totale aantal schepen in Kanton in de periode 1763-1764 en 1766-1769.	34
Afbeelding 1: Kaart van 't Inkoomen der Riviere van Kanton.	39
Afbeelding 2: Grondtekening der stad Peking, hoofdstad van China.	45
Tabel 2: Soorten kennis in de vragenlijsten, 1684-1778.	54
Tabel 3: Soorten kennis van jezuïeten in publicaties.	58
Tabel 4: Soorten kennis van VOC-dienaren in publicaties.	60
Kaart 1: De locaties waar jezuïeten en VOC-dienaren elkaar ontmoetten, ca. 1680-1710.	64
Kaart 2: Handelsroutes tussen China en het Westen, ca. 1680-1795.	87
Figuur 1a: Doorgifte van kennis tussen China en Europa, 1680-1725.	106
Figuur 1b: Doorgifte van kennis tussen China en Europa, 1725-1765.	114
Figuur 1c: Doorgifte van kennis tussen China en Europa, 1765-1795.	128